

Zpráva o činnosti národního korespondenta pro boj proti finanční kriminalitě a praní peněz, pro vyhledávání, zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti a pro ochranu finančních zájmů EU za rok 2020

JUDr. Zdeněk Kasal

V Brně dne 15. února 2021
3 SE 101/2021

V oblasti boje proti finanční kriminalitě pokračovalo i v roce 2020 úsilí Nejvyššího státního zastupitelství o změnu v oblasti sankční praxe, aby se v České republice (tak jako v zahraničí) v mnohem větší míře udělovaly peněžité tresty jako alternativa nebo doplňující sankce k trestu odnětí svobody. Peněžité tresty jsou rovněž jedním z efektivních nástrojů postihu závažné finanční a ekonomické kriminality, stejně jako jedním z prvků moderní trestní politiky, která vychází ze základní premisy, že trestná činnost se nesmí vyplácet. Na neuspokojivé výsledky v oblasti navrhování a ukládání peněžitých trestů bylo národním korespondentem poprvé důrazně upozorněno v říjnu roku 2015 na celostátní poradě vedoucích státních zástupců. V roce 2016 již bylo téma peněžitých trestů jedním z hlavních témat všech porad vedoucích státních zástupců a v roce 2017 bylo v této aktivitě pokračováno sérií čtyř společných odborných seminářů Nejvyššího státního zastupitelství a Nejvyššího soudu. V roce 2020 bylo na předchozí aktivity navázáno pořádáním seminářů k širší problematice trestání, přičemž národní korespondent na těchto seminářích vystoupil s aktuálními poznatky k tématu prosazování a ukládání peněžitých trestů.

Podle aktuálních statistických výkazů došlo v roce 2020 k opětovnému nárůstu uložených peněžitých trestů, neboť poměr počtu uložených peněžitých trestů k počtu odsouzených osob v roce 2020 dosáhl celkem 21,66 %, přičemž ve vztahu k celkem 48 558 odsouzeným osobám bylo uloženo celkem 10 517 peněžitých trestů (v roce 2019 v roce bylo procentuálně uloženo 19,07 % peněžitých trestů, v roce 2018 bylo uloženo 18,12 % peněžitých trestů, v roce 2017 to bylo 15,48 %, v roce 2016 bylo uloženo 8,45 % peněžitých trestů a v roce 2015 bylo peněžitých trestů uloženo 5,82 %). Vyzdvihnout je nutno zejména výsledky dosažené v Jihočeském soudním kraji (stejně jako v roce 2019), kde bylo v roce 2020 v poměru k odsouzeným osobám uloženo celkem 30,87 % peněžitých trestů (v roce 2015 byl přítom u soudů v Jihočeském soudním kraji peněžitý trest uložen pouze 5,1 % odsouzených osob).

Nejvyšší počet peněžitých trestů k počtu odsouzených osob byl v roce 2020 (stejně jako v předchozích letech) uložen u Okresního soudu v Domažlicích (283 odsouzených osob, 155 pravomocně uložených peněžitých trestů - 54,77 %), což svědčí o dlouhodobém a koncepčním přístupu k této problematice na tomto okresním státním zastupitelství a soudu. V roce 2020 již bylo 19 soudů (v roce 2019 se jednalo o 12 soudů), u kterých počet uložených peněžitých trestů k počtu odsouzených osob přesáhl hranici 30 % (Domažlice - 54,77 %, Příbram - 45,18 %, Český Krumlov - 44,88 %, Svitavy - 43,54 %, Semily - 41,75 %, Šumperk - 41,49 %, Praha-východ - 43,01 %, Žďár nad Sázavou - 42,94 %, Jindřichův Hradec - 38,69 %, Prachatice - 38,64 %, Benešov - 34,83 %, Krajský soud Hradec Králové - 34,48 %, Strakonice - 34,24 %, Tábor - 33,33 %, Jeseník - 32,93 %, Pelhřimov - 32,91 %, Uherské Hradiště - 32,53 %, Karlovy Vary - 30,91 %, Břeclav - 30,78 %). Na druhou stranu i v roce 2020 byly nadále soudní okresy, u kterých byl počet uložených peněžitých trestů velmi nízký a v roce 2020 nedosáhl ve vztahu k počtu odsouzených osob ani 10 % (Okresní soud v Chebu: 604 odsouzených osob, 53 peněžitých trestů - 8,77 %; Obvodní soud pro Prahu 8: 382 odsouzených osob, 32 peněžitých trestů - 8,38 %; Obvodní soud pro Prahu 3: 291 odsouzených osob, 23 peněžitých trestů - 7,9 %; Okresní soud v Bruntálu: 594 odsouzených osob, 35 peněžitých trestů - 5,89 %, Okresní soud v Chomutově: 971 odsouzených osob, 53 peněžitých trestů - 5,46 %). Tyto statistické výsledky svědčí nejenom o značně rozdílné aplikační praxi v rámci celé ČR, ale také

v rámci jednotlivých soudních krajů. Na tuto nelichotivou faktickou situaci byli upozorněni krajszí a vrchní státní zástupci národním korespondentem na poradě konané v listopadu 2020 s výzvou, aby přijali adekvátní a efektivní opatření ke zjednání nápravy.

Velmi pozitivně je nutno rovněž vnímat celkové výsledky dosažené v rámci ukládání majetkových sankcí pachatelům trestné činnosti, a to na pozadí finančních částek shromažďovaných od 1. 1. 2018 na speciálním centrálním účtu Ministerstva spravedlnosti podle zákona č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Na tomto speciálním účtu, sloužícím na pomoc obětem trestné činnosti, bylo v roce 2020 připsáno 289.789.794,98 Kč, což je opětovný nárůst oproti předchozím obdobím (v roce 2019 se jednalo o částku 268.833.234,89 Kč a v roce 2018 to byla částka 64.980.214,65 Kč).

Naopak za negativní poznatek považuje národní korespondent zjištění, že pouze v minimální míře je státními zástupci aplikována možnost uložit podezřelému/obviněnému při odklonu (podmíněném odložení návrhu na potrestání nebo podmíněném zastavení trestního stíhání) povinnost složit finanční částku na pomoc obětem trestné činnosti (§ 179g odst. 2 písm. b) trestního řádu, § 307 odst. 2 písm. b) trestního řádu). Přestože bylo v roce 2020 v přípravném řízení státními zástupci odkloněno 4 735 osob (3 005 podmíněných zastavení trestního stíhání, 1 730 podmíněných odložení podání návrhů na potrestání), byla těmto odkloněným osobám (pachatelům trestné činnosti) uložena povinnost složit finanční částku na pomoc obětem trestné činnosti pouze v minimu trestních věcí. Vzhledem k absenci relevantních statistických údajů provedl národní korespondent v roce 2020 vlastní ověření četnosti aplikace shora uvedených ustanovení § 179g odst. 2 písm. b) trestního řádu a § 307 odst. 2 písm. b) trestního řádu u jednoho z krajských státních zastupitelství, přičemž zjistil, že pouze cca 2 % odkloněných osob je uložena povinnost složit peněžní prostředky na pomoc obětem trestné činnosti (praxe by podle názoru národního korespondenta měla být přesně opačná, ke složení přiměřené peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti by u odklonů nemělo docházet pouze výjimečně a vždy s řádným zdůvodněním, jaké konkrétní a objektivní okolnosti tomuto postupu brání). Jelikož relevantní statistické údaje v této oblasti nejsou k dispozici (tato „okolnost“ není statisticky evidována a vykazována), byl národním korespondentem v průběhu roku 2020 učiněn návrh zavést sledování tohoto znaku odklonů v rámci statistického vykazování (CSLAV). Národní korespondent je přesvědčen, že nedílnou součástí alternativního skončení trestní věci (tzv. odklonu) je kromě narovnání vztahů s poškozenými subjekty rovněž přispění k naplnění účelu trestního řízení. V případě majetkových deliktů, které svojí podstatou naplňují znaky trestného činu a jimiž pachatel získal nebo snažil se získat majetkový prospěch, je však z hlediska naplnění základních zásad trestního řízení nezbytné, aby trestní řízení mělo vůči pachateli širší dopad než pouhou náhradu škody a požadavek na bezúhonné jednání po dobu stanovené zkušební doby. Jedním ze základních znaků alternativního rozhodnutí vůči pachateli trestného činu, směřujícího k získání majetkového prospěchu, by mělo být i postižení takového pachatele v jeho vlastní majetkové sféře (viz přiměřeně § 39 odst. 8 trestního zákoníku). Takový princip by byl jinak bezpochyby uplatněn jak v případě obdobného správního řízení o přestupku proti majetku (obdobně např. u trestné

činnosti v dopravě nebo proti veřejnému pořádku apod.), tak v případě projednání věci před soudem (v soudním řízení by vůči pachateli kromě sankce peněžitého trestu, jehož uložení by v naprosté většině odkloněných věcí bezpochyby přicházelo do úvahy, nadto přistupovala povinnost hradit i paušální částku k úhradě nákladů trestního řízení ve smyslu vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 312/1995 Sb.). Není na místě, aby v případě uplatnění odklonu v trestním řízení nebyl uplatňován princip majetkového postihu pachatele trestné činnosti (který odklonem získává významný benefit nepostavení před soud a trestní bezúhonnosti) a dopad do majetkové sféry pachatele byl spojen toliko s náhradou škody, kterou předtím trestnou činností příp. způsobil. Princip majetkového postihu pachatele trestné činnosti, který má sankční a současně motivační povahu, je aktuálně vyjádřen ustanovením § 179 odst. 2 písm. b) trestního řádu a § 307 odst. 2 písm. b) trestního řádu, které svěřuje státnímu zástupci oprávnění uložit pachateli trestného činu opatření majetkového charakteru svojí povahou obdobného uložení peněžitého trestu. Aplikaci postupu státního zástupce podle § 179g odst. 2 písm. b) trestního řádu a § 307 odst. 2 písm. b) trestního řádu přitom nebrání skutečnost, že peněžitá částka na pomoc obětem trestné činnosti není do doby rozhodnutí státního zástupce o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání nebo podmíněném zastavení trestního stíhání složena na účet státního zastupitelství. Pro účely takového rozhodnutí postačuje, pokud je taková částka a povinnost k její úhradě rozhodnutím státního zástupce podle § 179g odst. 2 písm. b) trestního řádu resp. § 307 odst. 2 písm. b) trestního řádu v konkrétní podobě vymezena a její úhrada představuje jednu ze stanovených povinností, jejíž splnění ve zkušební době je obviněnému uloženo (viz článek 63 odst. 3 a zejména odst. 6 pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, ve znění pozdějších změn). Krajský a vrchní státní zástupci byli národním korespondentem na poradě konané v listopadu 2020 požádáni, aby věnovali pozornost problematice majetkového postihu pachatelů trestné činnosti při realizaci odklonů.

Za pozitivní považuje národní korespondent poznatek, že v praxi některých státních zastupitelství (zejména Vrchního státního zastupitelství v Praze) se začíná prosazovat tendence navrhování uložení povinnosti obžalovanému složit finanční částku na pomoc obětem trestné činnosti, a to jako přiměřené povinnosti podle § 82 odst. 2 trestního zákoníku (event. je tato povinnost součástí sjednávaných dohod o vině a trestu). Jedná se zpravidla o trestní věci, v nichž uložení peněžitého trestu nepřichází do úvahy vzhledem k limitům právní úpravy podle § 67 trestního zákoníku, avšak majetkový postih pachatelů trestné činnosti je na místě.

Do aplikační praxe v oblasti ukládání majetkových sankcí se nepochybně v roce 2021 naplno promítne novela trestněprávních předpisů č. 333/2020 Sb., která s účinností od 1. 10. 2020 mj. zavedla novou právní úpravu v oblasti ukládání peněžitých trestů a jejich výkonu, a rovněž povinnost sdělit státním zástupcem soudu návrh na uložení trestu již při podání obžaloby nebo návrhu na potrestání (tato povinnost však pro státní zástupce vyplývala již z vnitrorezortní úpravy účinné od 1. 1. 2020).

V oblasti vyhledávání, zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti byl vzhledem k probíhající epidemii onemocnění covid-19 a nemožnosti osobního setkání

v říjnu roku 2020 Nejvyšším státním zastupitelstvím uspořádán online seminář k této problematice za účasti specializovaných státních zástupců krajských a vrchních státních zastupitelství, policejních specialistů a metodiků a zástupců dalších orgánů a institucí (Eurojust, Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, Centrum správy zajištěných aktiv, Úřad zeměměřičský a katastrální, Ministerstvo spravedlnosti). Na tomto semináři byly prezentovány aktuální aplikační poznatky, zkušenosti, informace a kazuistika z oblasti vyhledávání, zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti včetně otázek správy zajištěného majetku. Sdíleny byly rovněž metodické materiály k nákladovosti správy zajištěného majetku a efektivitě při odčerpávání zajištěného majetku, které byly ze strany metodického pracoviště Policie ČR NCOZ SKPV zpracovány z iniciativy Nejvyššího státního zastupitelství.

Národní korespondent se počátkem roku 2020 účastnil odborných mezirezortních jednání, která vedla k vypracování metodiky pro oblast zajišťování nemovitých věcí v trestním řízení, jež byla pro soustavu státního zastupitelství umístěna na Extranetu státního zastupitelství (stejně jako další metodické materiály týkající se problematiky vyhledávání, zajišťování a odčerpávání výnosů z trestné činnosti a správy zajištěného majetku). Národní korespondent se v roce 2020 dále účastnil činnosti pracovní skupiny zpracovávající aktualizovanou verzi Národního hodnocení rizik, jehož gestorem je Finanční analytický úřad.

Celkově byly v roce 2020 policejními orgány a státními zástupci v trestním řízení zajištěny majetkové hodnoty ve výši 6,55 mld. Kč, čímž došlo k navýšení zajištěného majetku oproti roku 2019 (v roce 2019 došlo k zajištění majetku v hodnotě 5,61 mld. Kč). Na vysoké úrovni zůstal v roce 2020 zachován rovněž poměr mezi zajištěným majetkem a celkově způsobenou škodou, který dosáhl výše 26,5 % (v období let 2004-2010 docházelo k zajištění majetku v trestním řízení v průměrné roční výši 1,3 mld. Kč s poměrem k celkově způsobené škodě v ročním průměru pouhých 5,1 %). Odhalit často sofistikovaně ukryté nelegální zisky a výnosy z trestné činnosti pomáhá finanční šetření, které doprovází samotné trestní řízení. Zajištěný majetek se pak vrací poškozeným nebo propadá (event. se zabírá) na základě soudního rozhodnutí státu, který jej dále používá ve prospěch poškozených a obětí trestné činnosti (viz zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů).

V oblasti ochrany finančních zájmů Evropské unie, v níž je činný zejména zástupce národního korespondenta, bylo ke konci roku 2020 vedeno cca 180 neskončených trestních řízení. Roční nápad stabilně představuje cca 70 nových trestních věcí, zpracovávaných krajskými a vrchními státními zastupitelstvími, v nichž došlo k zahájení úkonů trestního řízení. Ze strany Evropského úřadu pro boj proti podvodným jednáním (OLAF) byla České republice prostřednictvím Nejvyššího státního zastupitelství v roce 2020 doručena oznámení (Závěrečná zpráva s doporučením k zahájení úkonů trestního řízení) ve 4 věcech, týkajících se dotačního financování v oblasti podpory zemědělských produktů, nákupů prostředků městské a příměstské hromadné dopravy, vývoje IT technologií a daňové trestné činnosti spojené s krádeží DPH. Obecně v průběhu roku 2020 nedošlo k výraznější změně skladby prověřované a vyšetřované trestné činnosti. Nadále je patrný nárůst počtu prověřovaných věcí v oblasti dotační podpory vzdělávání a rekvalifikačních kurzů,

podpory ekologických forem vytápění a zřizování i provozu zařízení péče o děti. Aktivita orgánů činných v trestním řízení v průběhu roku 2020 reagovala rovněž na auditní činnost Evropské komise, směřující k prověřování mechanismu dotační podpory celé skupiny obchodních společností v souvislosti s existencí možného střetu zájmů osob ovládajících tyto společnosti a působících v oblasti výkonu veřejných funkcí.

Nejvyšší státní zastupitelství se nadále podílí na aktivní výměně informací a zkušeností v rámci komunikační sítě úřadu OLAF AFCOS, a to zejména ve vztahu k připravovaným změnám souvisejícím s novelizací Nařízení EU o vyšetřování prováděném úřadem OLAF. V tomto směru je patrná zejména legislativní aktivita směřující k zakotvení oprávnění úřadu OLAF vyžadovat v rámci jím vedeného administrativního vyšetřování údaje podléhající v jednotlivých členských státech bankovnímu tajemství. Aktivní spolupráce probíhá primárně s Ministerstvem financí ČR jako centrálním kontaktním bodem sítě AFCOS. Je zajišťována i předběžná součinnost ve vztahu k avizovaným kontrolám úřadu OLAF prováděným na území ČR. Nastavený mechanismus výměny informací má předcházet riziku možného negativního ovlivnění trestních řízení probíhajících v ČR plánovanými úkony úřadu OLAF, prováděnými vůči příjemcům dotací. Ve vztahu ke spolupráci s policejními orgány je třeba zmínit, že v mezidobí došlo k personálním změnám na pozicích metodiků zabývajících se v rámci Policie ČR NCOZ SKPV oblastmi veřejných zakázek a ochrany finančních zájmů EU. Z pohledu spolupráce s Nejvyšším státním zastupitelstvím byly dosavadní aktivity kontaktního bodu AFCOS ze strany Policie ČR fakticky utlumeny. Obnovení resp. nastavení odpovídající potřeby spolupráce v oblasti ochrany finančních zájmů EU bude do budoucna primárně na straně nově vzniklého Úřadu evropského veřejného žalobce (EPPO).

Okolnosti zahájení činnosti EPPO a mechanismus budoucí vzájemné spolupráce a vztahů s tuzemskou soustavou státního zastupitelství představovaly v roce 2020 jednu ze stěžejních aktivit Nejvyššího státního zastupitelství v oblasti ochrany finančních zájmů EU. Tato aktivita se týkala zejména přípravy interních předpisů upravujících podobu této budoucí spolupráce v trestním řízení.

Mimo samotnou oblast vzájemné spolupráce Nejvyššího státního zastupitelství (resp. celé soustavy státního zastupitelství) s EPPO bude do budoucna třeba rovněž vyjasnit další úlohu Nejvyššího státního zastupitelství jako kontaktního bodu sítě AFCOS pro trestněprávní oblast. Případné změny pak bude třeba promítnout i do aktualizace Národní strategie na ochranu finančních zájmů Evropské unie.